9 10

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE
MORBIS FIBRÆ DEBILIS ET LAXÆ.

QUAM

ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. PETRI BURMANNI,

J. U. D. HISTORIARUM, GRÆCÆ LINGUÆ, ELOQUENTIÆ, POETICES, ET HISTORIÆ FOEDERATI BELGII IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSORIS ORDINARII, UT ET ACADEMIÆ BIBLIOTHECARII.

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI *Consensu*,

ET

Nobilissimae FACULTATIS MEDICAE *Decreto*,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis ritè ac legitimè consequendis,

Eruditorum Examini submittit

DANIEL MEADOWS, Anglo-Britannus.

Ad diem 10 *Julii* 1731.

hora locoque solitis.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud JOHANNEM LUZAC, 1731.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS, DE

MORBIS FIBRÆ DEBILIS ET LAXÆ.

Partes corporis humani firmas dictas ex particulis olim fluidis, iisque *minimis*, *ſimpliciſſimis*, *terreſtribusque* conflari docet Phyſiologia: quæ pro naturâ elementorum tales omnino ſunt, ut nullo modo ſecundum trinam dimenſionem dividi queant. Harum morbos duabus de cauſis non attingam; & quoniam præſentes detegi non poſſunt, & quod adeo perditam totius corporis rem ponunt, ut ſi quidem darentur, neutiquam reſtitui poſſe videatur. Evincunt verò experimenta Chemica in corpore humano capta, quod ex hiſce Elementis *ſibi mutuò vi vitæ*, *&* *ope glutinis*, *tenuiſſimi*, *aquoſi*, *pinguisve applicatis*, a oriantur quæ fibræ audiunt; ex quibus membranæ, Vaſa, reliqua porro omnia formari debent. Ipſe fibræ debilis morbos, uti & quæ inde naſcuntur vaſorum; quotquot a merâ debilitate oriuntur, tractare decrevi: ad rem ipſam, Lectoris humanitate fretus, aggredior.

Fibram voco, partem quamcunque corporis humani firmam, ex elementis priusl adunatis concretam: quæ neque in latum, neque in profundum findi poteſt, ſola verò longitudine dividenda eſt: idque ipſo facto, non tantum conceptu Mathematico. Has eſſe in ipſomet Embryo-

a Boerh. Aph. 21.

Embryone jam informatas, quæ tractu temporis debent evolvi; nemo, qui paulùm modo in Phyſiologicis verſatus fuerit, facile negabit. Hiſce verò ſic poſitis, earundem cohæſionem explicare non eſt difficile: quam quidem rem paucis proponere conabor, quoniam ad inſtitutum meum quam maximè pertinere arbitror.

In fibrâ ſimpliciſſimâ, quæ modò ex elementis juxta longitudinem ſibi invicem appoſitis conſtat, elementa media duobus punctis, extrema non niſi cum uno junguntur.

In membranâ ſimpliciſſimâ, quæ ex binis talibus fibris ſecundum latitudinem ad ſe invicem applicatis conflata eſt, elementa media tribus punctis, extrema non niſi duobus concreta ſunt.

In membranâ, quæ ex tribus fibris nata eſt modo quem jam dixi applicatis, elementum medium quatuor punctis, elementa extrema fibræ cohærentis ad duas fibras mediæ tribus punctis, reliqua non niſi cum duobus conjunguntur.

Quandoquidem verò nulla talis eſt in corpore humano membrana ſolitaria, quoad hactenus compertum eſt, omnes verò in canales convolvuntur: proinde in canali ſimpliciſſimo elementa omnia quatuor punctis concreverunt, demptis extremis; quæ non niſi tribus ſe mutuò tangunt.

Quin etiam in membranâ, ex canali compreſſo ortâ, elementa omnia media quinque punctis, extrema non niſi quatuor punctis ſeſe contingunt.

Denique ſi membrana huic imponitur, (nec quidem ultra facile licet progredi) altero adhuc puncto contactus augebitur; & proinde omnia elementa media ſex punctis, extrema verò quinque ſe mutuò amplexura intelligimus.

Ea namque fibrarum inter ſe cohærentium lex eſt comperta, ut nempe pro variâ earundem tractione, quæ ſemper punctorum tactûs rationem ſequitur, magis vel minus firmiter aliæ cum aliis conjunctæ ſint.

Vim verò iſtam, quâ fit, ut particulæ minimæ ſibi ipſis adhæreſcant, omnino triplicem eſſe arbitror: Ut primò ſit ea quæ ex glutine iſto habetur, quod elementa quæque inter ſe apto modo connectit: Deinde, quæ, ex communi omnibus corporibus hucuſque notis lege, orta eſt; quâ nempe duæ quæque particulæ certâ quâdam diſtantiâ poſitæ in mutuos amplexus ruunt, tamque arctè, quam poſſibile eſt, unà junguntur: quam, ſi quis vim inſitam vel propriam appellare vult, mihi perinde erit, modò de re ipſâ conſtet. Denique eam adnumero, quam contractionem violentam vel vim ſuperadditam vocare poſſumus; quæ ex renixu, & repulſu fibrarum muſculoſarum, omni ratione, vi liquoris intus diſtendentis, concretarum naſcitur; de quâ deinceps pluribus agam.

Sic

Sic quidem a naturâ ſumus comparati, ut quo propior quisque ſit ſuæ origini, eo plura & teneriora habeat vaſa: increſcit enim (demonſtrante Phyſiologiâ) fibrarum vaſorumque robur, prout vis eſt, quæ in ea incurrit liquorum; quæque iterum pro illorum robore evehitur: illud verò in vaſis majoribus fit pro ratione liquorum a minoribus expreſſorum. Demonſtrat verò Phyſiologia, quod per vim vitæ actuoſam canales minimi expreſſis ſuis liquoribus tandem membranæ fieri debeant, unde ſenſim, & conſtanti lege robuſtior quisque evaſurus eſt, donec ad ἀκμὴν pervenerit.

Facile verò patet, quod ratio vitæ & ſanitatis aliam omnino partium ſolidarum conditionem in hac, quam in illâ ætate poſtulet: proinde fibrarum vaſorumque debilitas & robur a relatione ad unumquodque corpus facta nominanda ſunt: etenim ſi modò infans fuiſſet tam rigidis inſtructus fibris, quam eſt quiſpiam ætate adultâ, nunquam profectò puſilli corporis molem ſuperaſſet; contrà ſi hic tam eſſet laxæ compaginis, quam ille alter, Hydropicum omnino videremus.

Fibras verò noſtras adeo ex ſe nexuit colligavitque providus hujus rei naturæ Auctor, tamque flexibiles ex propriâ ſtructurâ reddidit; ut cum ad incrementum corporis requireretur, ut paulò magis in hac quam illâ ætate ab invicem eſſent dimotæ, id ipſum ſponte ſuâ ſine ruptione pati poſſint. Haud aliter videmus fœminas, quæ ad ætatis ἀκμὴν citius quam viri perveniunt, laxiori corporis habitudine gaudere; neque revera naturam ob id ipſum probri incuſare fas eſt: Nos verò ipſi ab inſtituto ſuo eam perverſè detorquemus.

Hiſce ſic poſitis, non ita difficilis fortaſſe res eſt fibræ debilitatem roburque dijudicare: quorum certè juſta Definitio multam lucem poſtea dicendis fœnerabitur.

Omnis fibra quatenus cohærere dicitur, talem neceſſariò partium contactum ponit, qui ſeparationi earundem repugnat. Diſtrahi verò fibra dicitur, quando vis quædam partes a contactu ſuo removere nititur. Reſiſtentiæ verò momentum, quod huic diſtractioni adverſatur, contractionem ejus vel elaſticitatem vocare liceat; quæ, cæteris iiſdem poſitis, pro momenti obnitentis ratione increſcit, modò non fiat hoc ipſum ultra quam poteſt reſiſtere.

Jam fibram debilem appello, cujus elementa tam parvo in cohœrentiam niſu inter ſe nectuntur, ut illâ vi ſolvenda ſit, cui ferendæ par fuiſſet, modò fuiſſet ſana. Laxitatem verò ita definio, quod ſit ea fibræ conditio, ex quâ efficitur, ut facilius quam ad ſanitatem requiritur, ſeipſâ longior reddatur; *unde patet eſſe ſpeciem debilitatis, & inde pendere imminutam Elaſticitatem* [a]. Rurſus hinc liquet debilitatem, laxi-

[a] Boerh. Aph. 29.

laxitatemque fibrarum non nisi ex mensurâ impetûs coercendi esse determinandas; nam quæ liquoribus suis coercendis sufficiunt, nemo debiles vocaturus est.

Quin & Viscera, quoniam ex vasis, & proinde ex fibris demum sunt composita, earundem habitudinem omnino sequi debent: illa verò toti corpori sanitatem imprimis præstant, unde fit, ut cum hujusmodi debilitas contingat, pessima quæque mala oriri debeant. Hinc apparet quam latè patet, quamque utilis est ea doctrina, quam hic complector; & quidem satis superque instituti mei ratio demonstrata est: itaque ne plura addam, ad causas debilitatis fibrarum, quæ etiam laxitatis nomine in sequentibus insignietur, enarrandas memet accingo.

Fibræ debilitatem *ex impeditâ ingestorum assimilatione in naturam liquidi vitalis sani* [a] oriri quandoque nullus dubito. Enimverò ad corporis debilitatem præcavendam *opus est, ut tantum & tale in humoribus, solidisque, perpetuò restituatur quantum & quale per motus vitæ perditum erat, quæ actio Nutritio dicitur.* [b] Verissimum verò est, nos nihil sumere cibi potionisve formâ, nisi quod a corpore alienum est: requiriturque omnino corpus bene sanum quod in ipsius naturam ingesta transmutet, antequam nutrire possunt; atqui multa ad hoc opus perficiendum requiruntur, quæ si deficiant, totum corpus ægrotare necesse est. Causas verò impeditæ assimilationis nunc breviter memorabo. Necesse est ut bonorum præsto sit corpori humorum copia, quibus recens sumpta possint permisceri: non enim aliter a naturâ humanâ subigentur, suam verò naturam nobis alienam retinebunt. Probant hoc sæpius visa hydropis & leucophlegmatiæ exempla, a nimis subitâ repletione, post sanguinis jacturam profusiorem; eò quod partium solidarum vires fuerint jam ante nimis debilitatæ, vel quod liquor vasis corporis accommodatus elaborari non potuerit. Est verò & alia hujus mali causa, sc. ubi ea, quæ quis in corpus suum ingerit, tam sunt suæ indolis tenacia (quod quidem idem est, ac si vis corporis, quæ debebat ea subigere, nimis esset debilis) ut in naturam humanam omnino deduci nequeant.

Quum tamen malum illud sæpenumerò inde oritur, quod elementa non satis firmiter alia ad alia applicentur, de hac re paulò fusius dicendum est.

Necessum est, ut vasa suæ elasticitatis resistentiâ humores debito modo exerceant, & vi satis magnâ propellant: quo verò omnium virium contrahentium summa major est, eo magis humores compri-

pri-

a Aph. 25.
b Boerh. Inst. 436.

primentur, prementque viciſſim vaſa; proindeque eo melior & promptior erit aſſimilatio. Demonſtrant enim Phyſiologi, ex ſero ſanguinis multas mutationes paſſo, fieri illud ſubtiliſſimum, quod corpus debeat nutrire: nec eſſe ſatis, ut chylus bonus ſanguini affundatur, ſed ad eum ritè admiſceri, omneſque vaſorum vires experiri debere: unde manifeſtò liquet, quod hæ ipſæ vires cuique ætati accommodari debuerint, ut non modò bona fabricata eſſent elementa, ſed etiam aptè inter ſe compacta. Hancce verò debilem nimium partis unius ad aliam applicationem, ut plurimum a defectu motûs muſculorum oriri, ex quo fit ut liquores non ſatis fortiter moveantur, evictum fore credo, quando de hac re pluribus deinceps erit dicendum.

Denique, notiſſimum eſt, quod omne id a quo fibræ noſtræ nimis laxæ redduntur, eas demum in eam habitudinem deducat, quâ fit ut contractionem debitam amittant penitus, aut ſaltem non niſi poſt longam diem eam recuperent. Hæc facit nimia fibrarum Diſtractio; cujus quidem rei exempla habemus a Pantomimis dictis, qui artus ſuos luxant, quandocunque volunt; ſæpiſſimè verò a Fæminis, quæ aquoſis potionibus ſeſe ingurgitantes ſummâ inde debilitate afficiuntur. Hæ ſunt cauſæ omnes, quæ debilitatem ſolent antecedere; plures non eſſe, quis facile dixerit?

Pauca tantum quæ ad majora vaſa pertinent, dicenda ſuperſunt, quo natura hujus morbi magis perſpecta habeatur.

Homo, quo tempore maximè crevit, firmas partes omnino tenerrimas, eaſque minimâ copiâ, fluidas verò & vaſa maximâ copiâ habuerit, neceſſe eſt. Nil enim in corpore ejus ex ſolâ partium appoſitione externâ natum eſt, omnia verò ab interno principio, per humores in vaſa delatos, ex propriis locis protruſa creſcunt: atqui vis humorum non aliter agit, quam quod vaſa diſtendendo diametros eorum augeat: hoc verò fieri nequit in vaſis majoribus, quin ſimul membranæ latera eorum contexentes comprimi debeant; eodem proinde tempore, eâdemque vi vaſa minora erunt occluſa, penituſque exſucca fient, aut liquoribus ſuis concreſcent. Sic quidem minor erit craſſitudo, majus verò robur firmatis accreſcit fibris: hoc verò omne unicè ex aucto contactu, non ut quidam imaginantur, ex minutâ liquorum copiâ oritur. Videmus equidem clariſſimè ex naturæ inſtituto, quod quo diutius cor ſe contraxit, eo plura vaſa aboleri debeant; præterea verò eouſque fient inde robuſtiora, donec elaſticitati ſuæ propria rigiditas offecerit.

Rationem vaſorum, quæ, modo quo dixi, abolenda ſunt, cuivis ætati convenientem quis definiverit; rationem verò quandam debere obtinere, nemo credo facile inficias ibit. Fateor illud non fieri niſi morbo vaſis minimis compreſſis prius illato: veruntamen corporis ſanitas hoc ipſum fieri omnino poſtulat, unde tutò colligere poſſumus, quod

quod quæcunque ſint, quæ faciunt, ut juſtò minus procedat hæc res, ea revera debilitatem in corpus inducere.

Effectus ex hoc morbo pendentes aut nullos fortaſſe, aut infinitos recenſuiſſe oportuit: Ad rem enim quicunque animum advertit, totam fere morborum Diuturnorum familiam, facile ex hoc fonte derivare poterit. Hinc factum eſt, ut inter Veteres, Methodicæ ſectæ coryphæus Themiſon, uti & qui longè poſt eum medicinam hancce recoluit, Proſper Alpinus, omnes morbos a ſtricto & laxo oriri dixerint: & revera (quamquam morbi ſunt ipſis humoribus proprii,) longè maximam partem inde oriri facile crediderim; & quidem imperio potitus eſt hic morbus, ex eo imprimis tempore, quo perverſus ille mos potiones aquoſas in noſmet ingurgitandi primùm invaluit.

Veruntamen primarios ejus effectus (quatenus inſtituti ratio patitur) memorare me non gravabit: ſunt autem varii pro vario mali ipſius gradu, & quos facile prævidere licet. Fieri nequit, ut fibræ ſint debiliores laxioreſque, quin facilis vaſculorum ex his conflatorum extenſio ſequatur; quoniam minutâ vi quâ vaſa ſeſe contrahunt, minuitur omnino vis quæ humores propellit. Hi verò cum vi canalium coerceri nequeant, facile accumulantur, tumoreſque & obſtructiones variis partibus creant: unde alia vaſa debiliora neceſſariò debent comprimi, inde tumeſcere, exinaniri omniaque in eo ſtatu teneri, quo facillimè rumpenda ſunt. Quin & ibidem ſtagnantes, vel denique effuſos humores ſpontanea conſequitur corruptio. Homo enim, qui debiliſſimus eſt, nunquam infra gradum ſeptuageſimum in Thermometro Fahrenheitſiano calebit, cum tamen aeris externi calor qui eſt maximus, intra ſeptuageſimum & octuageſimum ferè contineatur. Omnes præterea ſecretiones turbari, mutatâ figurâ, mutatâ ſanguinis velocitate, & infinita, quæ ex iis pendent, mala quis non clariſſimè cernit. Vide ſis Clar. Boerhaavium in capite de Obſtructione. Talia ſunt: pallor, frigus; laſſitudo, torpedo; ſumma motus inertia, imo fere ad minimum, ſuffocatio a reſiſtentiâ cordi auctâ; ſudores maximi; inflammatio frequens vehemenſque; (quod forte mirum videtur) acrimonia humorum degenerantium, vaſorumque ex hac cauſâ nata eroſio; & præterea infinita generis nervoſi mala. Quid verbis opus eſt? omnis generis cruditates ex vitio omnium digeſtionis officinarum; omniumque corporis functionum depravatio. Plurima ex hic malis dicuntur morbi Congeniti vel a temperie orti, quos tantopere Galenici jactant, cum revera ſint de hujus debilitatis proſapiâ.

Diagnoſis habetur ex ætiologiâ morbi, & ex cognitis phænomenis effectibusque, quibus morbus definitur. Imprimis verò adeſſe cognoſcitur, ex pallore quotidie increſcente; tumore per corpus ſerpente, fri-

frigori adjuncto, respiratione parvâ citâque; pulsu debili & frequentiore. Ex quibus etiam morbi gradus, duratioque haud difficulter noscuntur.

Prognosis ex causarum prægressarum cognitione (& imprimis ex vitæ consuetudine) uti & ex signis morbo adhærentibus habetur; sic & Anamnesis mali facillimè patet.

Causis morbi enumeratis, ad Curationem aggredior; illa verò non nisi ex causarum remotione petenda est. Dixi varios esse debilitatis gradus, qui proinde variam medelam requirunt: ponam verò, quo melius omne punctum feramus, hominem debilissimum, e. g. Lientericum ex merâ fibrarum laxitate: videamus jam qualis ea sit medendi ratio, quæ instituenda est.

Quandoquidem vires concoquentes quibus opus est ad humorem nutritium parandum, omnino hunc hominem deficiunt, fieri nequit ex ante dictis, quin citò corpus ejus diffluat, nisi aliunde auxilium comparatum est. Habetur verò si modò id ipsum in corpus ingerat, omnique modo insinuet prudens medicus, quod nutrimenti materiem maximè complectitur. Imprimis minimè repudiandum est antiquissimum illud consilium (quod in sacris scriptis memoratur) [a] ut nempe æger sub iisdem stragulis cum sanissimo homine concumbat, eo proposito, ut tempore somni placidi, quando vasa maximè perspirant, observante Sanctorio, ejusdem halitus materiâ nutritiâ dives, in laxum, satisque proinde bibulum corpus accipiat: vel in hujus locum (si deficit id genus auxiliorum) alia viva animalia non ineptè possunt subjici, variisque corporis partibus, uti libitum est, applicari. Horum vires ante satis edoctus erat Sydenhamus noster quam ea proponeret, quod in locis allegatis videre est; [b] nam omitto memorare varia, quæ apud Bellini, aliosque experimenta habentur, quibus hujusmodi medicina facile a contemptu vindicanda est. In victu præscribendo Lac primas tenet, utpote quod chylum jam vasis elaboratum, & omne quod liquidius est, in se complectitur; hinc spiritus istos, magnâ copiâ, qui hîc adeo desiderantur: quamobrem optimum est quod corpus debilitatum reficiat. Lac *Fœminæ sanæ, ætate integrâ, motu salubri exercitatæ, victu laudabili utentis*, omnibus anteferendum est: sugendum vero *post coctionem in Nutrice peractam*, *vel calidum illico bibendum.* [c] Hujus vicem supplebunt Lac Asininum, Caprinum, denique Bubulum, quod certè vilissimum, minimèque ad nutriendum aptum est, propter copiam butyri materiæque casceariæ, quæ in eo deprehenditur:

a Reg. lib. 1. cap. 1. com. 2.
b Ed. Leidens. p. 67. 68. 77.
c Boerh. Mat. Med. p. 1.

ditur. Hæc omnia ita sumpta citò in venas transeunt, tenuatumque corpus miro modo recreant; lac verò non coquendum est, nam spiritus ejus a coctione difflatur, & ad massam incaseatam propius accedit. Objiciat forte quispiam, lac ob acescentiam suam in debilissimum corpus ingeri non debere; sed profectò nihil ab hac parte metuendum, nam quoniam ingestorum conditionem semper sequitur, possumus vel pro arbitrio Nutricem alere, vel demum id ipsum corrigere, prout volumus. Si enim lac, quod Nutrix præbet, acidum sit, solo jure carnium utatur; si nimis tenue, victu sicco; si nimis spissum, aquam puram potet; denique si salsum ammoniacum sit, & subputrescat, solis cerealibus vescatur. Eodem modo lactis, quod est extra corpus animalis, effectus quos volumus, cavere possumus.

Enimverò Allium contritum lacti adjectum, quod Celsus suadet in morbo Coeliaco, acorem ejus vel præsentem corrigit, vel impedit quo minus tale quid accidere possit; & præterea quam optimè calefacit: vel & alia aromata, quæ forte magis ægris arrident, vel aliquid salis alcalini inspergi possunt. Sic lactis colostratio, admixtis Melle, aquâ, & sale, juxta præceptum Galeni [a] vitabitur, vel quod forte magis convenit, adjecto sapone veneto. Lac iterum quod nimis spissescit, aquâ diluimus. Dixerunt tamen veteres lac crassissimum maximè nutrire; sed in eo errârunt, si de omnibus hominibus ægris juxta ac sanis dictum voluerint. Cæterum videmus hoc alimenti genus ipsam naturam indicare: infantes enim quibus vires coquentes admodum sunt imbecilles, etiam in utero materno, & statim ac in lucem editi sunt, hoc commodissimè nutriuntur: si igitur accidit, ut homo ætate adultâ eò debilitatis provectus fuerit, ut sit quasi talis infans; quid quæso obstat quo minus naturæ institutum recolat, eundemque victum denuò resumat?

Ova similiter, hujusmodi ægris maximè prosunt; & quidem simplex ovi albumen in aquâ tepidâ flagellatum admisto parvâ copiâ Saccharo, si parum tantummodò unâ vice sumatur, dat ferè summum, quod haberi potest, remedium: namque materiam, isti, quæ nutrit, proximam in se continet; & ex eo, docente Chemiâ educitur, quicquid in sanguine reperire est. Vitellus nutrimentum adhuc durius largitur: attamen prout ægri vires aut appetitus suadent; vel hic, vel illud, vel, ambo, cum lacte & saccharo everberata, parvo interjecto aromate, concedi possunt: cavendum verò est ne ab igne ebulliant; sic enim coeunt, & ne alia dicam, talia evadunt, quæ ventriculo infirmo ægrius digeruntur.

Jura carnium tenuitate & liquiditate suâ proximè ad nostros humo-

res

a lib. de Euch.

res ſanos accedunt; & quoniam ſpiritibus animalium, ex quibus extrahuntur, refertiſſima ſunt, ideo commodiſſimè his ægris exhibentur. Generoſiſſima omnium fiunt in machinâ Papinianâ: hæc, ab omni pingui ſupernatante, fæcibuſque depurata, & aquâ multâ diluta, optimum nutrimentum præbent: plerumque verò aliquid ſalis marini, aut ſucci aurantiorum, vel citrei iis admiſcemus; tam ad gratiam ſaporis conciliandam, quam ad cohibendam illam, in quam ſponte inclinant, putredinem: ſimiliter flores calendulæ; folia thymi; Origani; porri; minutim ſciſſa iis adſpergere maximoperè ex uſu foret: Meraciſſimi vero juris, quod Galli *conſommé* vocant, in curando hoc morbo, nulla ratio habenda eſt; hujuſmodi enim jus validiſſimis ferè viſceribus domari nequit, multò minus imbecilliores id concoquunt, qui graviſſimo Aſthmate inde uſque vexantur. Ideo dilutius hauriendum, aliter vias obſtruendo potius nocet, quam quod facili in venas ingreſſu citiſſimè nutriat.

Decoctum Viperarum ſummoperè celebratur, eò quod corpus atrophicum quam maximè reficiat; imprimis verò, ubicunque jam jam in acidum vergit, quod ferè ſemper his hominibus contingit, haud parum prodeſſe videtur. Huc quoque referimus decoctum Cancrorum fluvialium; & gelatinam C. C; quæ prudenti uſu, tum nutrimenti, tum medicamenti gratiſſimi partes ſuſtinebit.

His annumeranda ſunt, quæ dicuntur Panificia, ex pane optimè fermentato facta. Iis ſpiſſitudo quam volumus facile conciliari poteſt: præterea vel lacte vel juſculo &c. pro re natâ diluuntur: vel decoctis hujuſmodi parum Macis, aut Cinnamomi adjungere non erit inutile; ſi vero pauxillum ſucci Aurantiorum, & Vini Rhenani annoſiſſimi ſimul permiſcuerimus, omne fere punctum tuliſſe videamur.

Vina autem (quod hic loci memorabo) *auſtera*, *acerba*, *uti Florentina*, *Gallica*, *ut & Græca nigreſcentia adſtringenti ſapore prædita*, [a] in quibus aliquid panis bis-cocti maceratum eſt, maximè in hos uſus celebrantur. Sic generoſiſſima iſta, uti vinum de Palmâ, Canarienſe &c. ſubinde parciter hauſta ſummo ſunt uſui: hæc enim tum inertiores fibras vellicando, tum calorem inſtaurando, totum corpus exhilarant, reficiunt; & uti Horatius aptiſſimè loquitur:

——— ——— ——— *cum ſpe divite manant*
In venas, *animumque*. [b]

Huc referimus vinum Hiſpanicum dictum; cujus *liberaliorem hauſtum horâ ſomni*, *aliquot noctibus propinatum*, *robuſtiorem univerſi corporis habitum reddidiſſe hyſtericis nonnullis obſervavit* Sydenhamus: [c] ſaltem

a Boerh. Mat. Med. p. 3.
b Epiſt. XV. lib. I.
c Ed. Leid. 412.

saltem ad nauseam, vomitumque tollendum, quæ sæpissimè huic morbo se adjungunt, multum valuisse deprehensum est. Proinde vinum Viperinum Londinensium vel ob eam causam non parvi facio: denique Cerevisiam Brunswicenam nullo modo aspernor, utpote quæ opportunè data mirabilia quandoque soleat præstare.

Postea quam æger hisce rebus, nec non exercitiis deinceps proponendis eousque fuerit usus, ut viribus modicè refectus sit; sensim magis sicco firmoque cibo poterit adstringi: debet verò esse levis, quique facillimè concoquitur. Hîc panis bis-coctus modico sale contactus mihi præ omnibus arridet; qui adhuc melior erit, si, antequam fermentetur, admista fuerint aromata, veluti Crocus, semina Coriandri, Cumini, &c.; ovi vitellus, parumque sacchari: de quibus ad finem hujus dissertationis fusius dicam. Hoc solo commodè nutrietur æger, donec eò provectus fuerit, ut carnem sine noxâ possit capere. Levissima verò est Caro tenella, imprimis assa, & optimè ventriculo sedet; hinc aliis quibuscunque anteponenda est. Præcipuè verò convenit cibus ex Cancris fluvialibus probe assatis desumptus. Potio interim exigua admodum, sed generosa esto, optimisque aromatis ditata; imprimis si corporis imbecillitas in hydropem vergit. convenit præsertim quæ ex cerevisiâ vetustiori habetur. Cæterum aquosa, imprimis calida; pinguia, saccharumque, quantum potest fieri, evitentur; quoniam hæc omnia corpus debilitant. Adde, quod si medicus ægro suaderet, ut id genus eduliorum sumat, quod facillimè perspirat (de quâ re vide Sanctorium in sectione tertiâ Aphor.) nec is repugnet, res tota melius adhuc votis responsura sit. Attamen fatendum est, quod nusquam magis ægrorum genio debeamus obsequi, quam dum in hac curatione versamur; quod dixit Aretæus in *Capite* quod inscripsit *de curatione Stomachicorum.* Quæ quidem præcipua fuit ratio quæ me impulit, ut tam multa in primâ parte hujus argumenti proponerem; quod eo animo feci, ut si forte quid minus ægris hujusmodi arrideret, esset tamen in aliis progrediendum. Sequuntur pauca, quæ rationem victûs imprimis exhibendi spectant, quibus alia quædam subnectam, quæ ad hujus argumenti calcem rejicienda duxi.

Tota curatio, quatenus ex nutritione debitâ pendet, modum omnino respicit, quo quæque res ægro suppeditantur. Maximum quoad hanc rem arcanum est, ne quid nimiâ copiâ simul in ventriculum ingeratur. Namque hi homines, quibus omnes digestionum officinæ maximè sunt depravatæ, illud ferre nequeunt: etenim nimia partium erit tensio, proindeque major inde superveniet labefactatio; nimisque negotii visceribus parum valentibus facessendum iri clarissimum est. Imprimis verò Lienterici ventriculus malâ copiâ solicitatur. Debemus enim omnino concipere hoc ipsum, quod sit ille tantummodo vas, quod cibum potionemque &c. excipit, parumper retinet, si qui-

quidem hoc poteſt, certoque caloris gradu fovet. Et proinde recens ingeſta, ubi non præſto eſt bonorum humorum copia, quæ cum iis commiſceri poſſit, ſolidarumque partium vigor deficit, citò corrumpuntur, corpuſque tantum replent, nutrire nequeunt: dum interim febres & peſſima mala ſæpiſſimè excitantur. Quinetiam ſæpius contingit (ut obiter id dicam) homines ventriculum debilitari ex eo, quod vel ſani vel minus rectè valentes nimium cibi potionisque in ſe ingurgitaverint: nil reſtat agendum, quam ut ingerendorum copiam prudenter minuant; ſic enim ventriculus non amplius vexatus, ipſe firmatur, cujus, ut medicus poeta canit, [a]

——— ——— *Validus firmat tenor omnia membra.*

Itaque multò felicius ægro res cedent, ſi in initio ſæpius, admodumque exiguum cibum potionemque ſumit, nec plus quam unciam unam aut ſeſqui-unciam in ventriculum unâ vice ingerit. Illud enim propter parvam ejus copiam facilius ad valvulas inteſtinorum retinetur, digeriturque (ſi modo aliquam mutationem in aſſumta queat inducere) dum interea corpus ægri a tantillo non gravatur. Contrà vèro artis parum gnari, omnem eam copiam quam intra viginti quatuor horas ægros ſuos haurire volent, duabus vel tribus vicibus propinant. Victus quo ſimplicior, eo melior, & ad concoquendum facilior: eſca dubia omnino vitanda eſt: eâ enim varietate ingeſtorum omnia ſanis etiam perturbantur, & ſi fidem habeat Horatius. [b]

Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

Præterea obſervatum eſt a Sanctorio: *tempus eſſe minoris perſpirationis, quando Stomachus plenus eſt, & præcipuè varietate eduliorum.* [c] *Condita omnia duabus de cauſis* Stomacho imbecilllis *inutilia eſſe* pronuntiavit Celſus; *quoniam & plus propter dulcedinem aſſumitur, & quod modò par eſt, tamen ægrius concoquitur.* [d] Attamen, ut ut hæc res ſe habeat in iis hominibus, quibus ferè reſtituitur bona valetudo; illa conditio quam ſupra propoſui, neutiquam rejicienda eſt: ventriculo enim reſoluto, lenocinari debemus, ut parum modò proficiamus; prætereaque hujuſmodi auxiliis pervellendus eſt. Quin & his de cauſis maximè prodeſſe videntur condita, quæ ex muriâ ſalis marini cum pinguibus conſociatâ parantur. Idem ſuadet hos: *Ut quicquid aſſumpſerunt, potione aquæ frigidæ includant:* [e] & quidem ſi ventriculus

a Q. Ser Samon. cap. XVIII.
b lib. 2 Sat. 2.
c Aph. Sec. 3 Aph. 52.
d lib. 1 cap. 2.
e loco cit.

culus tantummodò debilitatus fuerit, nec aliæ partes adeo trahantur, ſummo jure aqua frigida poſt paſtum adhibetur; cæterum dubito an ita conveniat: ſanis utique hominibus potio quam maximé commoda eſſe videtur, nec convaleſcentibus neganda, modò ingluviem illis non excitet.

Dicit quoque alibi: quod *in omnibus Stomachi vitiis præcipiendum ſit, ut quo modo ſe quiſque æger refecerit, eôdem ſanus utatur: nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur bona valetudo quibus reddita eſt.* [a] Ex quibus nos monuiſſe videtur, ne facile credamus hujuſmodi hominibus adeo reſtitutam eſſe bonam valetudinem, ut ea, quibus olim aſſueverunt, tutò poſſint deſerere: nil verò impedit, quin, ſimul ac confirmata ſit ſanitas, quiſque liberius vivat; imo verò debet alio modo vivere, ne contrario vitio urgeatur.

Verum, quoad ægri cibatum per totum curationis decurſum, regula hæc unica ſpectetur; *Ut labor ita cibus eſto*: habitâ ſimul ratione anni tempeſtatis, præſentis morbi gradus, ægri ætatis, vitæque priſtinæ.

Aer in quo æger verſari debet, quam maximè temperatus eligendus eſt. Calidior nimis rarefacit, movetque omnes humores; quamobrem, corpori ubi liquores in vaſis ſtagnant, iiſve effunduntur, citamque corruptionem admittunt, non poteſt non plurimum obeſſe. Aer auſtrinus, nebuloſus, utpote qui corpus maximè ſolvit, vitandus; ſic & pinguis, ambuſtumque imprimis redolens; propter id quod expirationem præſertim pulmonum impedire videtur. Aer frigidior, ventoſusque, ob eaſdem rationes fugiendus eſt; ſiccus verò & frigidiuſculus omnino eligendus. Ægri corpus, ſive vigilet, ſive dormiat, veſtibus bene munitum ſit; nec unquam lectum frigidum, aut lintea non probè calefacta petat. Somnus quo diuturnior & pacatior, eò melior; hinc ſi aliunde non veniat, opio conciliandus. Sunt præterea, qui autores ſunt, ut hujusmodi ægri in ſtraminibus bene exſiccatis jaceant; utque culcitæ & pulvinaria, in quibus recumbunt, foliis menthæ criſpæ &c. loco plumarum infarciantur; eo animo, ut virtus illorum ad imbecilla corpora recreanda eliciatur: denique ut veſtibus laneis interius induantur eodem prorſus modo, uti rachiticis infantibus imperatum eſt. Nec quidem in iis refellendi ſunt, ubicunque imprimis corpus non modò pallet frigetque; ſed etiam maximè tumet ex pituitæ ſive aquæ mole aggeſtâ: uti in virginum chloroſi & incipiente hydrope fieri videmus. Hi homines mordentia ante ortum ſolis, poſtque ejus occaſum, frigora ſolicitè evitent; quoque maturius lectum petant, & mane iterum ſurgant, eò melius in dies ſe habebunt. Acriora cujuſcunque rei ſtudia, animique affectus triſtes cavendi. Venus pariter fugienda.

Mi-

a lib. 4. cap. 5.

Miretur forsan quis, me superius in victu Lienterici constituendo, tantum ferè ea, quæ sunt liquida, in auxilium adhibuisse: quæ quidem eâ de causâ rejici debere videantur, quoniam ex suâ naturâ minus sunt apta, quæ in corpus ingerantur, quod nihil ferè potest retinere: ideo tamen hæc ipsa suasi, quod talis ponebatur casus, ubi vires, quæ debebant ingesta concoquere, jam ante fuerant deletæ; quamobrem omne id quod erat simplicissimum, proximèque materie nutritiâ scatebat, primò desiderari visum est.

Proindè si corpus ex merâ debilitate redditum fuit penitus hydropicum; nil forte melius in ægri commodum potest statui, quam ut præcedentibus utatur; donec vires paulum refecerit, ut Chirurgiam, si modò fieri possit, admittat, uti & victum sicciorem, aliaque, quæ ad medelam hancce requiruntur. dura adeo necessitas hanc legem nobis præscripsit. Fatendum verò est, quod in Lienteriâ verâ, propter summam tum ventriculi, tum intestinorum laxitatem, parum admodúm vel hujusmodi auxilia sæpius proficiant; quia nil ferè ad vasa absorbentia apprimi potest, dum interea quidquid assumptum est corpori subducitur. Si tamen vitam hisce sustentare possumus, expectandum est, ut ex junctis omnium remediorum viribus, aliquid boni interim eveniat: aliter si hæc deficiant nos, balneis enematisque subsidia imperanda sunt. Hæc Lectorem præmonere debui; jam ad alia transeo.

Sæpius homines ex eâdem causâ tantâ copiâ pituitam generant, ut non modò primas vias, sed & sanguinem obruat. His inani industriâ jam ante dictâ suppeditamus, prius quam mucus ille, qui aditum ad vasa Lactea imprimis præcludit, auferatur: qui ergo solvi debet tam citò quam fieri potest, solutusque expelli ope remediorum, quæ vi detergente pollent, quæque simul vias hasce æquè roborant ac expurgant. De his vide sis quæ ad finem dicta sunt. Perperam vero illi faciunt, qui potionibus Caffè, Thè, ægros ingurgitant; vires enim morbi inde adaugent, etsi præsens aliquod miseris solatium præbeant: hæc ergo nunquam admittenda sunt, nisi ubi repentinæ opitulationis necessitas inciderit. Quæcunque verò, Cacochymiæ, vel Cachexiæ dictæ, species debilitati se adjunxerit; eam propriis remediis debellare oportet, eodem ipso tempore, quo fibram roboramus; si quid diversæ curationis sibi vindicet.

Veruntamen scopum suum adeo non attigit medicus in suppeditando bono nutrimento, ut certè operam oleumque perditurus sit; nisi vasa chylo sanguinique elaborandis dicata, omni ratione roborare nitatur; ut ex bono chylo bonus exsurgat sanguis. Hoc verò aliter fieri nequit, quam fibras rigidiores efficiendo, illis iterum conciliatâ suâ vi elasticâ: his enim factis, cætera omnia votis responsura sunt. Agite,

te, videamus, quænam huic proposito quam maximè conducant.

Perspirationem impeditam, debilitatem in fibras inducere clarissimè patet: itaque primò summâ ope niti decet, ut perspiratio quam optimè procedat. Quandoquidem verò perspiratio optima eam vasorum humorumque conditionem omnino ponit, ex quâ circuitus maximè æquabilis fit, omnesque pori æquâ potestate se contrahendi pollent; eamque ex corporis roboratione peti debere apparet: in hanc rem quæ maximi momenti est, statim me converto.

Primas facile tenet, totoque curationis decursu plus minusve vasorum humorumque motus major instituendus est; fit vero ex *Frictione*. Dixit Hippocrates: Omnis pars quæ magis calet, &c. plus liquorum ad se attrahit, & in alio loco: Infirma corpora si vis nutrire, debes frictione evocare nutrimentum in partes: quæ quidem verissima esse, ab usu compertum est. eadem fere dicit Celsus *in Cap. de Frictione.* Utrique consonat Verulamius, qui mane factam præcipuè laudat. Frictio facit, ut vasa humoresque se invicem premant; hæc erat naturalis ista actio, quæ deerat: hanc restituit & confirmat frictio. Namque sanguinis venosi motum ad cor accelerat; cor inde crebrius se contrahit, hoc est sanguinem suum expellit, h. e. crebriorem vasorum viscerumque in eum facit renixum: atqui majorem in toto corpore calorem, auctamque deinceps, ab applicatione fortiori, fibris rigiditatem; & quæ sequi debent, inde oriri novimus. Nec dubitare ullo modo possumus, quin circuitum humorum augeat frictio; quandoquidem per hanc solam frigidissimo lentissimoque corpori febrem maximam conciliari posse sumus edocti. Hinc vero patet, non esse cujusque hanc ritè dirigere, & pro re natâ moderari; sed prudentis medici tantummodò atque in arte exercitati: non enim omnis, omnique modo instituta conveniet frictio. In summo debilitatis gradu lenissima requiritur, nec diutius facta, quam ut corpus paululum modò inde calescat; eo consilio, ut perspiratio, neutiquam sudores, promoveri possint: nimia vero debilissimo corpori vim infert, pulmonesque opprimit. Imprimis verò hic loci adhibenda est frictio, quoniam æger in domo concluditur, nec alia exercitia potest instituere: quæ quidem nostra felicitas est, ut ad quemcunque rerum statum hujusmodi Medicinam aptare possimus. Audiamus vero Sanctorium: *Iis, qui crudis succis referti sunt, frictiones non conveniunt*: & quidem nimis incitant, propelluntque humores minus ad fluendum aptos, in vasa, quæ majorem motum facile non ferunt, si sine prudenti moderamine institutæ sunt: cæterum non valet objectio. Frictio in orbem maximè requiritur; quod si tantummodò cor versus facta est, nimiâ humorum mole illud obruimus: si modò sursum deorsumque imprimitur, nimis violenter eos in venas repellimus: utrâque ratione nocemus. Adhibeantur verò in initio, panni mollio-

res lanei, ficci; aut Spiritu vini, vel vino quodam roborante paululum madefacti: hisce ter quaterve in die manè imprimis & vesperì pertricentur omnia corporis loca, quibus accessus datur; simul partes pilis obsitas pectendo: idque potest fieri spatio quartæ partis horæ, aut dimidiatæ, prout Medicus id requiri videt. Nam profectò, ut Celsus optimè dicit in *capite de frictione*: *Non audiendi sunt qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit: Id enim ex viribus hominis colligendum est.* Quotiescunque verò, corpora pituitosa maximè aut aquosa tractamus; præstat forte semper (si modò facile id ferant) pannis asperis, calidis, siccis, Gummi Benzoin, Labdani, vel Succini, Thuris, Masticheś, Olibanive fumo vaporatis, atque ante focum frictiones adhibere: hac enim ratione calor partibus aquoso languore fermè emortuis instauratur, perspiratio restituitur, humoresque ibidem hospitantes dissipantur. Utilitates verò frictio (ut paucis complectar) has adfert; quod fibram laxam certo certius stringat, & quod naturam maximè debilem deducendo sanguini in loca debita jam parem reddat. Ideo verò potissimum hic loci adhibenda, quoniam multò tutius circuitum humorum incitat, quam ea medicamenta quæ intra corpus recipiuntur. Qui plura de hac re vult, adeat Celsum in *cap. de frictione*, & Galenum qui tanti frictionem fecit, ut integrum de eâ librum conscripserit.

Gestatio hisce morbis convenit, quoties ægri vehementiora exercitia nec tolerare, nec obire possunt; quæ tamen multiplex est, & pro re natâ præcipienda. Gestationes lenissimæ sunt in Cymbâ, super aquam stagnantem; vel ut Celsus ait in portu, vel in flumine; denique in sellâ, aut carpento optimè pensili lenissimèque tracto. Debet verò hæc ipsa diutius proferri; tunc verò solummodò perspirationem mirificè evocari autor est Sanctorius [a]. Gestationem *in curru omnium violentissimam*, idem pronuntiat: *eò quod non solum perspirabile incoctum exspirare facit, sed etiam quia solidas corporis partes, & maximè renes offendit* [b]. Sunt tamen habendi quidam hodierni currus, ut notissimum est, qui propius ad lecticarum speciem accedunt; illi verò qui maximè succutiuntur, repudiandi sunt. Gestationem navi, in alto mari, adhuc vehementiorem esse putat Celsus. Profectò hocce genus vectionis miros toti corpori ciet motus, turbatque imprimis compagem nervosam; quod patet ex vomitionibus æruginosæ bilis, sæpius hoc tempore excitatis: quæ quibusdam etiam capitis læsionibus vulneribusque adjunctæ sunt. Attamen, in Phthisi longam navigationem, si vires patiuntur, proposuit Celsus. Certissimum quidem est aerem omni fere momento tunc temporis renovari: perspirationem verò

a Aph. sect. 5.
b loco citato.

verò inde maximè augeri vel ex eo patet, quod homines sic vecti solito magis edere atque bibere soleant, cum tamen alvus longo tempore non solvatur. Nec dubito quin pluribus hominibus cacochymiâ afflictis, debilibusque profutura sit navigatio; quatenus corruptos humores foras eliminat, siccisque vaporibus eos opponit; si modò finit imbecillitas. Præstat forte aliter juxta litus sellâ vel carpento vehi; quod quidem corporibus, quæ aquâ redundant, quatenus illa sicciori auræ subjicit, imprimis convenire videtur. In Cæliaco ventriculi morbo gestationem vel inter Lauros vel Myrtos aut Thymum laudat Aretæus Cappadox: quidquid verò id sit quod tentamus, anni tempestatis, ægri virium & idiosyncrasiæ ratio habenda est. Qui verò videre vellent, quid antiqui medici de hujus utilitate senserint, adeant Celsum in *Capite de Gestat.* & Oribas. in *collect. medicin. cap.* XXIII. XXV.

Equitatio, inter antiquissima, quæ celebrantur remedia, habetur: namque Chiron Achillis Præceptor ideo Centaurus dictus erat, ut nonnulli putant, quod exercitiis in equo factis morbos curare imprimis conatus est. Pulcherrima hujus effecta in morbis gravissimis sanandis aliquoties vidimus, ubi medicamenta quæque, cæteraque auxilia frustrà erant adhibita: ne verò infinita memorem, videantur tantum ea quæ magnus Sydenhamus de efficacitate ejus ad Tabem ex hac debilitate ortam, Phthisinque curandam dixit. Magnas equidem mutationes revera facere quis dubitat; quum enim aer pondere suo totam corporis superficiem, imprimis verò pulmones tunc temporis vehementius premit; sc. pro ratione quadratorum velocitatis suæ, uti demonstrat Hydrostatice: major inde vis nascitur, quæ sanguinem mutat, uti ex Physiologicis notissimum est; proindeque validior & frequentior vasorum humorumque in se mutuò reciprocata vis erit. Quin & ex eo, quod corpus equitantis nunc sustollatur, nunc iterum in sellam decidat; omnia imprimis abdominis viscera moveri, premi, viresque vasorum totius corporis augeri debere, ex ipsius elasticitate facile colligimus. ex quibus efficitur ut homo ex talibus exercitiis adeo perspiret. Hinc sponte liquet, quod ope hujus Gymnasticæ ad summa exercitationum pertingere liceat; cum tamen equus pro arbitrio incitari vel retardari queat, & quocunque passuum numero finire possimus; omne punctum inde facile feremus. Patet verò, quod in maximâ debilitate, ubi vires totius corporis omnino fractæ sunt, hujusmodi tentamina vel levissima sumi non posse. Magna saltem hujus rei cura habenda est; namque constitit, tales homines sæpenumerò ab equitatione vasa pulmonum rupisse, & denique Hæmoptoe aut Empyemate fuisse extinctos: cæterum ubi ullo modo fieri potest, nunquam vel in summis angustiis desperandum est. Debet verò diu, sin-

ſingulis fere diebus, pro virium ratione aliquid tentari: donec eô roboris provectus fuerit, ut longiora itinera emetiri poſſit; quod ipſum fieri oportet. Equitatio Stomachum præcipuè firmare credita eſt: certiſſimum utique eſt, vectionem hancce coacta reſolvere, laxa ſtringere; eſſe æquabilem, nec vires corporis diſpergere; quod quidem incommodi cætera hujuſmodi ferè omnia plus minus adferre ſolent. *Equitationem tolutantem ſaluberrimam*, *ſuccuſſantem inſaluberrimam* pronuntiat Sanctorius a. Equidem a poſteriori motum toti corpori, viſcerumque imprimis concuſſionem vehementiorem conciliari facile videmus; propterea ubi a tali motu metuitur, hanc aggredi res eſſet cum ridicula, tum etiam maximè periculoſa: talem verò motum multoties deſiderari nemo non videt. Sic quidem pauca modò quæ ad hanc rem ſpectant, generaliter notavi; ſin verò *B. L.* plures adhuc geſtationum ſpecies, & cuinam parti imprimis roborandæ unaquæque inſervit, ſcire velit; ablegandus eſt ad Mercurialem de *arte Gymnaſticâ*, alioſque qui hocce argumentum ex profeſſo tractaverunt.

Balnea apud poſteriores tum Græcos, tum Romanos ad omnia fere mala celebrata fuiſſe accepimus: calidas verò lotiones præcipuè ad voluptates luxuriamque; frigidas ad ſanitatem referri ſolitas notiſſimum eſt. Hiſce morbis frigidam potiſſimum convenire putat Celſus: is enim Stomachum reſolutis ſuadet, ut *canalibus frigidis Stomachum ipſum, & magis etiam a ſcapulis id quod contra Stomachum eſt, ſubjicere; conſiſtere in frigidis, medicatiſque fontibus, frigidâ perfundi; atque in eâdem natare velint* b. Idem frigidas perfuſiones ad inteſtinorum lævitatem utiles eſſe refert. Huic ſententiæ frequens noſtratium experientia ſuffragatur, qui Rachitidem ſæviſſimam hujusmodi balneis adhibitis domari, corpuſculoque maximè debilitato vigorem reſtitui multoties viderunt. Sunt tamen nonnulli, qui ad hoſce affectus curandos, calida lavacra laudant, ſuamque ſententiam argumentis colligant. Hæc quidem neutiquam uſurpari debere quis putet, ideo quod meatus corporis nimis laxent, totumque humectent; unde morbus radicari videatur: illa vero repudiari, quatenus nimis fortiter exteriora ſtringendo, motumque violentiorem ad interiora ciendo; iis quibus obſtructiones diuturnæ contigêre, vel quorum viſcera Muco vel Tabe fere diffluunt, plurima mala adferre poſſe videntur: morboſque quibus propter imbecillitatem ſunt obnoxii, uti Diarrhæam, Colicos dolores &c. ſæpius provocare. Adde, quod balnea immerſionis non modò nimiâ vi vaſa omnino premant, ſed preſſione inæquabili nimis violenter humores ſuperiora verſus propellant. Equidem res eſt aleæ periculoſæ plena, ſummâque prudentiâ opus eſt, ne in turpiſſimos errores inci-

da-

a Sect. 5.
b lib. 4. cap. 5.

damus; multa quippe sæpius ante desiderantur, ut corpus ægri bene præparatum sit, quam tutò balneum experiri potest: præterea causæ morbi, ægri virium, anni tempestatis, ipsius regionis ratio habenda est. Hodie in plerisque frigidioribus imprimis Europæ regionibus in desuetudinem abierunt: quod si balnea revocari debere quispiam judicaret, dantur multiplicia quæ pro re natâ præcipienda sunt. Vel enim frigida petantur; vel calida, quæ Aromata optimaque adstringentia in se receperunt; vel denique tentet æger aquas istas calidas sulphureas Bathonienses dictas, quas præ omnibus ad contumacissimam debilitatem laudat Sydenhamus. Curandum verò ut vacuo corpore, nitidèque prius detersâ cute excipiantur; quin & adjungenda frictio est, ut si quæ soluta & expedita fuerint quæ prius obstructiones pariebant, jam liberè fluant, lenissimèque omnia moveantur. Unctiones verò postea adhibitæ, quas adeo necessarias nonnulli putant, mihi non arrident; imprimis quia plus minus perspirationem semper cohibent, in quâ promovendâ hic maximè desudascitur: saltem non tam ad sanitatem recuperandam quam ad tuendam facere videntur. Attamen, unctiones cum oleis aromaticis, amaris, quatenus illa insinuant se in corpus, ut pituitam incidant, solvantque, caloremque augeant, possunt prodesse. Unum tantummodò verbum addam, priusquam hanc rem dimittam: nempe, quod omnino distinguere debeamus ea quæ debilitatem ipsam directò emendant, ab iis, quæ modò auferunt quæcunque iter ad curationem obsepiunt. Contingit enim hac ratione multoties ea convenire, quæ corpus debilitant potius quam firmant, quod unicuique artem Medicam callenti satis evidenter patet.

Jam quidem eò usque deducta res est, ut Exercitia Corporis debeam proponere: hæc nusquam non adhibenda, dum vires sinunt; utpote quæ omnibus desideratis satisfaciunt, quæque omnino ægro colenda sunt; si modò suæ sanitatis curam gerat. Non potui verò aliâ, quam generali doctrinâ, in hisce exponendis uti; nisi & Lectori tædio esse, prorsusque extra limites dissertatiunculæ evagari voluissem. Itaque quæ in genere fibræ debilitati succurrunt, forte quis hic inveniet; subtilitates verò harum rerum, tum si quid hanc illamve partem propius spectat; id certè ex suo quisque ingenio, aut ex authorum lectione debet eruere.

Veteres Medici corporis exercitia in omnium ferè morborum curationem adhibuerunt: adeo ut Asclepiades in febre acutâ incipiente eam instituerit, uti narrat Mercurialis in *arte Gymnasticâ*: in quâ tamen re maximè erravit. Ego verò laudes, & infinita iis tributa præconia silentio premens, pauca tantum in medium proferam, quibus utilitates horum demonstrare conabor.

Im-

Imbecillitas præcipuè urbanis, literarumque cupidis contingit, observante Celso: qui plerumque aut otiosam aut sedentariam vitam agunt: sive negotiis diligentius quam par est, domi incumbentes, sive ex tædio & inappetentiâ operis suscipiendi nil omnino molientes. Hisce omnibus longa quies corpora ægrota & sibimet gravia conciliat; tum quia in corpore retinentur, quæ excerni debebant; tum quia requisita assumptorum concoctio non fit.

Verissimum quippe est, quod ignavia corpus hebetet, labor contra firmet: namque iis hominibus corpora sunt inepta ad omnia vitæ officia præstanda, quæ solent præstare viri constantes, strenui; quibusque

——— ——— ——— Integer ævi
Sanguis, . . . Validæque suo stant robore vires. a

Quod quidem hisce de causis fit; & quoniam ex toto vasa justo laxiora sunt, & quod humores in propriis vasis coërceri nequeunt; & simul sæpissimè redundant. Quod si B. Lectori videtur ea repetere, quæ in principio hujus dissertationis præfatus sum; liquidò patebit, quod cuique ætati solidarum partium, respectu humorum definita quædam compago deberetur; quæ quidem tempore quo in utero materno conclusi fuimus, erat omnium laxissima; procedente verò ætate, plus in dies in contrariam partem vergebat; quæ tum ex structurâ corporis deduximus. Hinc facile colligendum est, hominem esse animal aptum natum ad motus animales exercendos; eumque debere laborare: aut cum laboris necessitas inciderit, in morbos proclivem esse. Ne quis ergo miretur amplius, eos qui comedunt, bibuntque, nullis legibus sese obligantes; nec interea motum musculorum exercent pro ratione suæ ætatis: brevi inde pinguescere, languere; cæteraque mala quam plurima experiri, quæ ex hoc calamitatum nostrarum fundo solent oriri. Verum motus musculorum omnia assimilant; perspirabile ad exhalandum præparant; quicquid denique superfluit, foras eliminant; quod imprimis de pinguetudine corporis dictum vellem: quæ fere non nisi musculis impenditur, qui ex naturæ instituto erant movendi. Quoniam verò musculi circa magnas venas semper ponuntur, non possunt illi moveri, quin fricentur venæ; inde humorum circuitus incitatur, calorque augetur; hinc est quod hujusmodi exercitatio maximè corpus roboret, meatus stringat, elementa ritè compingat, & ad habilem vigorem membra reducat. Ne verò in his longior sim; ope hujus, isti debilitatis speciei,

a Virg. Æneid. lib. 2.

ciei, quæ a nimis debili applicatione partis unius ad aliam oritur, imprimis occurrimus; quæ quidem, uti omnium latiſſimè patet, ſic & curatu difficillima eſt; utpote quæ plerumque lentè increſcendo vires ſuas acquirere ſolet, omni certè remedio ſæpius majores.

Inter varia, quæ inſtituuntur, exercitia, adverſæ valetudinis cauſâ, a debilitate ortæ; præcipuum locum ſibi vendicat ambulatio. Hæc variis modis intendi, aut leniri poteſt; *non enim tantum in campis, ſed & in clivoſis, & arduis locis deſcendere atque adſcendere, modò planis, modò aſperis, modò arenoſis licet:* uti ait Cœl. Aurel. de morbis Chronic. Imprimis illa convenit, quæ tum adſcendendo, tum deſcendendo peragitur; (quia varietate quâdam totum corpus movet) niſi perquam imbecillum eſt. Frigida humidaque corpora optimè hancce exercitationem ferunt: iisque ſummoperè prodeſt, quibus inferiores corporis partes frigent, tumentque; quod illis hominibus contingere videmus, qui corpus nunquam feré exercent; & ſimul diutius, quam par eſt, pedibus inſiſtunt; ut nonnulli in ſtudiis excolendis perperam faciunt. Enimverò tunc temporis idem fit ac in nimio ſomno: venæ ſcilicet ad extrema implentur, inque medio exhauriuntur; ideo quod ſanguis cor verſus neutiquam promovetur. Curabant Veteres harum rerum peritiſſimi, ut debiliſſimi homines inter Myrtos, Laurosque, aut aromaticas & bene olentes herbas Thymum, Majoranam, Mentham ambularent; ut vires eorum benigniſſimæ inter ambulandum cum iis poſſent communicari. Deambulatio verò matutina, poſteaquam frigus paulum remiſit, ventriculo non prorſus jejuno, nec repleto, imprimis bona eſt: lenis frictio non malè præcedit, optimèque eam claudit. Convenit quoque poſt paſtum exigua ambulatio; idoneo tempore interjecto; quò novus chylus adhuc melius elaboretur, & citius ad ſanguinem deferatur: aliis quinetiam temporibus prout res ipſa patitur. Et quidem non adeò facile quis in eo poteſt errare, ſi modò motûs ipſius, loci, cœlique curam gerat, ut omnia juxta ægri vires fiant: utique impoſſibile eſt ullam dare regulam, quæ in quemque rerum ſtatum aptè quadrabit. Quod ſi rogaret me quiſpiam, quousque exercitatio hujusmodi promovenda eſt? haud aliter forte rectè reſponderim, quam jubendo, ut ad levem defatigationem æger ſe exerceat; vel eousque ut ſi paulo plus ſe movere pergeret, ſudores debeant erumpere; ſic ut corporis vires neutiquam inde frangantur, aut mens in triſtitiam deducatur; ſed utrumque ſit erectum. Cavendum verò imprimis, ut poſtea a frigore optimè defendatur. Atqui facile ex ante dictis colligimus, quod debile corpus multum roborare valeat ambulatio, morbosque a debilitate functionum certo certius orituros propulſare: nec ſine jure ad corpus hac ratione exercitatum transferimus quod de Famâ Maro dicit:

Mo-

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo. a

Præterea corpori naturalis maximè est, & vel eo nomine nobis se commendat; attamen hoc habet incommodi omnis ambulatio, quod vires corporis ultimò dispergat; ex quo fit, ut nisi priorum auxiliorum usus aliquamdiu præcesserit; unde corpus paulò roboratum est: debilissimis hominibus non adeo conveniat: Qui plura de hac re vult; adeat Mercurialem *de arte Gymnasticâ*, & Hippocratem in *lib.* 2. *de Diætâ.*

Cursus iis prodest, quorum saluti exsiccatio & calefactio magna conducunt, si modò vires sinunt; hinc in Hydropis sanationem a Celso adhibetur: idem velle videtur Horatius, quando dicit:

Si noles sanus, curres Hydropicus. b

& revera hunc morbum, uti & plerosque frigidos affectus eradicat; quatenus fibras nimis laxas stringit, ex quâ causâ fere semper oriuntur.

Cantus, loquela, recitatio altâ voce, equitatio imprimis debilem pulmonem confirmant.

Quid memorem saltationem; oscillationis, disci, pilæque exercitia; halterum jactûs; rusticæ vitæ labores; & infinita id genus, quæ ad certa membra roboranda apud authores proponuntur: hac de re præcipuè consulendus est Mercurialis de *arte Gymnasticâ*, quo nemo forte elegánter magis atque acutè scripsit. Sic equidem varias Gymnasticæ utilitates ad fibram debilem roborandam dixi, eamque pro dignitate suâ laudavi; nec dubitandum est, quin homo ab assiduo hujus cultu ex summâ debilitate ad nimium roboris facile perventurus sit. Liceat tamen pauca quædam his adnectere, quibus difficultates quæ circa hanc rem fortasse oriantur, tollere; eamque medicinam in tuto collocare conabor.

Omnino exercitia hujusmodi bona, vel mala sunt; pro modo quo adhibentur, suâque aptitudine ad illud vitiorum genus evellendum; cujus gratiâ instituuntur. Quin & curatio hoc fundamento nititur, ut cuique malo apta detur exercitatio; adeo ut debilissimus homo violentam statim experiri non debeat, ullive diu incumbere; verum a levissimâ incipiendo, ad acriorem diuturnioremque lentim devenire. Visum quippe est, varias obstructiones, gravesque, quod mirum est, inflammationes in hisce corporibus ab imprudenti hujus usu fuisse

a Æneid. lib. 4.
b Lib. 1. Epist. 2.

fuisse natas. Convenit itaque in initio, tantum leves motiunculas tentare, quia modum excedere hisce quàm maximè periculosum est: nimirum in motu violento corpus minus perspirat, quoniam a sudoribus expulsis maximopere turbatur. Audiamus Sanctorium: *Exercitium violentum a corpore cibo vel crudo succo referto, aufert pondus sensibilium excrementorum minus solito, insensibilium ferè nihil* [a] Et in alio loco: *Exercitium violentum, ubi spirat ventus, malum.* Rei vero rationem dat in alio Aphorismo: *A vento adiapneustia: a motu acrimonia.* [b] Haud verò aliter quam in exercitiis instituendis, qualia, sic & quanta tentemus videndum est; idcirco suaderem ægris, ut nunquam ad ultimas vires, vel lassitudinem, se exerceant; sed in moderatâ, ubi perspiratio optimè procedit, exercitatione consistere velint. Præterea addendum habeo, iis maxime cavendum esse, ne solita exercitia ipsi interrumpant: quoties verò homines temerè, & sine consilio hisce obluctantur; toties corpora adeo labefactant, ut postea vix vitæ sustinendæ absque assiduo medicamentorum usu, victuque exquisitiore pares sint.

Verum inter se discrepant Authores, respectu temporis quo ægri sunt exercendi: alii enim dixêre æstate potius quam hyeme corpora exercenda esse; alii hyeme & vere plusquam æstate & autumno; hi exercitationes pastum antecedere debere volunt; quod alii repudiant; illi statim sequi malunt, quod rursus perniciosum maximè esse alii statuerunt: quin & nonnullis una hora, aliis altera magis arridet. Multa præterea subtilia disserunt, quæ apud rei Gymnasticæ scriptores passim videre est.

Clarissimè tamen intelligitur, plurima sæpius requiri, affectûs alicujus debellandi gratiâ, quæ non tam ad sanitatem tuendam apposita esse videantur. Cæterum sponte patet ex ante dictis, non esse rem aut parvi momenti, aut captûs facillimi, ita hæc instruere & ordinare; ut non nimia sint quæ nocere possint, aut talia quæ effectibus desideratis destitui debeant.

Est verò aliud quid adeo non contemnendum, ut potius quam maximè necessarium aliquoties videatur. Fasciarum applicationem volo; quæ quidem licet vilissima res sit, affectus tamen contumacissimos solet domare. Etenim Leucophlegmatia, dirusque Hydrops his auxiliis sæpius cesserunt, ubi viscera nulla ante labe erant correpta: nec quidem aliud in summâ debilitate, toto corpore præ humorum stagnatione torpente, tutò tentari potest; antequam partes paulò fuerint firmatæ.

Equidem curationis initium semper ab his prudens sumet medicus, ubicunque ex debilitate humores luxuriare viderit; quoniam semper

a Sect. 5. Aph.
b Ibid.

ſemper faciunt, ut vaſa liquorum ſuorum impetum ſuſtinere poſſint, nec interea movendo nocent. Præterea, quatenus vaſorum diſtractionem minuunt, robur iis conciliant, quò melius repellant humores ſuos, expellantque; unde nimiæ extenſionis effecta certiſſimè prævertunt. Attamen, in initio, leviſſimâ faſciâ corpus vinciendum eſt, ut tantummodò ſit aliquatenus compreſſum, neutiquam præ conſtrictione gravatum; augenda verò compreſſio, prout vires ægri increſcunt: quod commodiſſimè fieri poteſt ope machinularum quæ in hos uſus facile conſtruuntur. Obſervanda verò potiſſimum hæc res eſt, quotiescunque aliquis atrocior diuturniorque affectus inciderit. Viſum quippe eſt, a violentiori humorum repulſione, nobiliora viſcera fuiſſe maximè oppreſſa; & ſi non inde fuerint homines necati, ſaltem in diſcrimen vitæ fuiſſe adductos. Cœterum, ex cauto harum uſu vaſorum maxime debilium eousque vires intendimus, ut humorum impetui coërcendo pares ſint; adeo ut, qui prudenter has admovere norunt, efficiant quodcunque volunt.

Jam poſtquam victûs materiem, & præterea Gymnaſticam ordine propoſuerim; reſtat, ut aliud remediorum genus tractem, quod ex medicamentis habetur, quæ intra corpus recepta fibras conſtringendo faciunt, ut firmior ſit earum cohærentia, quam ante fuerat. Quæ proinde vim augent, quâ blandum illud nutrimentum, quod ante deſcripſi, vaſis abſorbentibus melius apprimatur; quæque vaſa, quæ ſanguinem elaborant, adeo roborant, firmantque, ut chylum, vires primarum viarum auctiores jam paſſum, ritè in eum transmutare queant. Adſtringentia volo, quocunque titulo inſigniantur; ſive ſint quæ humores denſant, & ſolidas partes ſimul fortiſſimè ſtringunt; vel quæ modò fibras ad contractionem irritant, ex quâ humores velocius circumagi debent; unde eadem effecta, ſed tardius oriuntur.

Prior claſſis medicamenta acido-auſtera dicta complectitur, quæ imprimis ex vegetantibus, ex foſſilibus quoque petuntur: inter ea quæ ex prioribus habentur, eminent ſucci inſpiſſati Acaciæ veræ, & Germanicæ; Hypociſtidis; Cydoniorum; nec non Meſpilorum immaturorum. Succus Acaciæ veræ cæteris meritò præfertur, ubi ſumma adſtrictio deſideratur.

Atqui magnâ prudentiâ opus eſt, & ad tempus definiendum, & ad copiam quæ maximè convenit determinandam. Præſtat per exiguas admodum exhibitiones incipere, copiam augendo, prout illud faciendi opportunitas naſcatur. Hominibus adultis facile datur Acaciæ veræ ſuccus a gr. i. ad iv. ſingulis binis horis, vel ternis, formâ, quæ aliis præfertur, pilularum; ſenſim adſcendendo, donec in ea mole terminetur, quæ maximè placebit. Obſervatum tamen eſt, quod majori quantitate ſumpta, vomitum ciere ſoleat; qui exiguâ opii par-

ticulâ adjectâ facile cavetur. Succus Hypociſtidis, vel ſolus formâ pilularum, commodiſſimè aſſumitur a gr. XII. vel XV; corpus majori copiæ, ſi videbitur, lentè aſſueſcendo; vel & pilulis Gummoſis eâ mole poteſt admiſceri, ut ad ſingula binarum, triumve horarum ſpatia gr. iij vel IV. debeant deglutiri. Meſpila, vel in ſubſtantiâ, ut ajunt, vel æquali ſaccharo in conſervam redacta, adhuc libentius capientur: tutòque Conſervæ hujuſmodi dr. ſſ aut etiam dr. I. ſingulis binis terniſve horis deglutiri poteſt. Cydoniorum immaturorum ſive ſuccus recens preſſus, ſive miva; eaque vel ſimplex, vel vino diluta dentur; res fere eôdem recidit. Præcipua hujus claſſis medicamenta memoravi, quibus ſua laus, ſuaque pericula tribuenda ſunt. Quomodo enim hæc, quæſo, agunt, niſi quod omnia quæ tangunt, conſtringant; exſiccent, & denique perſpirandi impotentia reddant; unde pori minuuntur, liquoribuſque expreſſis fibræ ad ſe mutuò plus accedunt, & robuſtiores evadunt? ſic verò totum primarum viarum tractum adſtringi poſſe, nemo cum ratione poteſt dubitare.

Nec quidem ultra pertingere crediderim, (niſi valde ſint diluta, quo tempore non aliter quam ut leviora adſtringentia agunt) quoniam ex ſuapte naturâ ſibimet aditum ad venas lacteas præcludere videntur. Rem verò ſatis feliciter ſic ſe habere judico, quoties mecum reputo, quam inconſultò ægris ſuis hujuſmodi medicamenta fortiſſima porrigere ſolent Medici imperiti; ſtatim ac adſtrictionem requiri viderint. Optandum ſanè foret, ut non adeo temerè primum locum, in curatione horum morborum inſtituendâ, hiſce Medici concederent; eaque cane pejus & angue caverent, ubicunque obſtructio viſcerum major vel nata eſt, vel naſci inceperit. Fatendum tamen eſt, quod, ſi Diarrhæa atrocior ex hac fibrarum laxitate orta, curationem retardaret, omneſque conatus eluderet; ad Acaciam illico confugiendum ſit: quæ, ferè æquè certò, ac cortex Peruvianus Febres intermittentes, haſce profligare ſolet.

Acido-auſtera foſſilia prudenter admodum ingerenda ſunt; namque ſummâ vi quâ pollent, (cum plerumque ore aſſumuntur) totum primarum viarum tractum illico conſtringunt; inde verò longe pejus æger ſe habet: quoniam interiores illæ partes exſiccantur, & nutrimento debito fraudantur, dum exteriores adhuc flaccidæ manent. Itaque hujusmodi medicamenta dilutius haurienda ſunt, quinetiam inſuper perexiguâ copiâ, brevibusque temporum intervallis.

Prioribus mitiora ſunt, ſed quæ iiſdem uſibus inſerviunt; cortices Granatorum, Capparidis, Tamariſci, arboris Peruanæ; quæ omnia vel in ſubſtantiâ dantur, vel formâ decoctionis, vini medicati, conſervæ; aut conditi, ſimplici ſaccharo aliiſve optimis aromatibus adjectis. Eò referimus flores Balauſtriorum; radices Biſtortæ, Pimpinellæ Sanguiſorbæ, Tormentillæ, Rhabarbarum leviter uſtulatum; denique

Tincturam G. Laccæ: in quibus omnibus inconsultò propinandis, non tam largiter, quanquam & in his nimium, peccare possumus. Horum verò prudenti usu, nimia humorum liquiditas tollitur; primæ viæ roborantur, quin & cæteræ procul dubio paulatim firmabuntur. Dixi Medicamenta adstringentia, quorum viribus fibræ nostræ contractæ maximè, & solidæ statim redduntur; jam proponam ea quæ majori calore motuque corpori conciliatis eadem præstare nituntur. Sunt verò duplicis generis; vel quæ acerrimo aromate gaudent, vel quæ ob mitiorem virtutem magis plerumque placent. Priora conveniunt, ubi simul cum debilitate summâ, ægri maximoperè frigent, & aquosi sunt; hæc enim calore undique diffuso partes vaporant, suâque acrimoniâ tardas pervellunt.

His usibus inservit modò dicta Camphora, formâ pilularum ad gr. ij. vel iij. singulis ternis quaternisve horis data; idque vel sola, vel cum aliis ad rem facientibus conjuncta. Eôdem recidunt radices Camphoratæ; uti Zedoariæ, Cyperi longi, & rotundi in aquam aut vinum, aut Spiritum vini infusæ: radices Imperatoriæ, Gentianæ, Galangæ, Contrayervæ, Serpentariæ Virginianæ, Zingiberis conditæ; quæ vel crudæ manducari, vel in pulverem redactæ, conservæ Absinthii similive misceri; vel cum syrupo conveniente in hanc formam redigi possunt. Eò referuntur Tinctura corticis Winterani; Tinctura aurea Rulandi, bulbi Ari recentis, eâ copia sumptâ, ut purgare nequeant; quibus denique Sales tam fixos, quam volatiles oleosos, Balsamaque dicta adjungo. Attamen, non sine magno periculo, Medicamenta quæ tam violenter humores movent, in corpus quis ingerat, quod aliquâ viscerum labe laborat. Et præterea omnino notandum est, quod si maximè calefacientia debilissimis hominibus propinentur, nec aliunde nimiæ eorum virtuti prospectum sit; tota sua vis in ventriculum ferè agat, unde Cardialgiæ, Singultus, pessimaque symptomata excitantur. Hinc necessum quoque est, ut quando lentos humores hisce flagellare visum est, humectantibus nociva acrimonia contemperetur. Mitius aroma præbent summitates Absinthii; folia Menthæ, Majoranæ, Rorismarini; radices Enulæ Campanæ, Acori, Angelicæ, Eryngii; baccæ Lauri; flavedo corticum Citri & Aurantiorum. Et ne plura dicam, Allium imprimis ad Stomachum excitandum celebratur: quod tanti equidem fecit Hippocrates, ut solum hoc ex Oleribus in Pituitâ albâ probet; omnique modo comestum laudet. hujus pariter miram virtutem recitat Sennertus. Commodissimè verò hæc, & similia, formâ conservæ, similive dantur; unde non tam citò ex ventriculo elabuntur, sed moras longiores ducunt. Quo verò melius infantibus, qui ore plerumque nolunt assumere, eadem suppeditare possimus; Linimenta & Unguenta eâ copiâ ingrediantur, ut simul ratio corpusculorum omnino habeatur.

Maximè verò mihi arrident, utpote quæ omnibus numeris absoluta videntur, illa Medicamenta, quæ non modò leniter firmas partes stringunt, sed fluidas eodem tempore stimulant; & ad aptum motum deducunt. Talia sunt: imprimis folia Myrti; in quibus gratissimum aroma unà cum amicâ vi adstringente inest; hinc in morbis Virginum, Chlorosi, similibusque affectibus maximè laudantur, unde forsan Myrtus Veneri sacra dicta est. Dantur verò formâ infusionis, vini medicati, aut levis decoctionis, namque hanc quodammodò ferunt. Virtute suâ inferiores sunt baccæ, seu myrtilli dicti; cæterum viribus non absimiles. Huic ordini jure summo adscribitur Cinnamomum; quod vel crudum sumendum est, vel quod vasis accuratissimè clausis in aquam tepidam infusum est. Frustrà verò ab Aquâ Stillatitiâ, sive Oleo vim adstringentem, subtilius aroma a decoctione optâris; nisi in Phialâ altâ Chemicâ facta fuerit: quod si aromaticæ partes integræ desiderantur, frigidâ infusione optimè servantur. Potest crudum vinis medicatis adjici, vel & ejus Tinctura ex vino quovis molliore cochleatim aptissimè hauritur. Eò referri possunt nuces Juglandum immaturæ, & radix Caryophyllata, quam in aquam aut vinum commodissimè quis infuderit. Præterea eadem illa adstringentia, unà cum aromaticis, formâ Cataplasmatis, Fotûs, &c. variis partibus corporis applicare, haud parum proderit. Horum Aretæus, in *capite de Stomachicis & Diabete*, & adhuc clarius in *capite de Cœliacis*, mentionem fecit; & virtutes maximè laudavit. Similiter, *sacculum ex floccis Carmosinis in vinum austerum infusis, in quod infusa fuerint Myrtus, & cortex Citri, & parum Croci, super Stomachum perpetuò gestari* probat Verulamius [a]. Conveniunt pariter Emplastra; Stomachicum magistrale, oxycroceum, e baccis Lauri, e Cymino; Stomacho, regioni Umbilici, & spinæ Dorsi admota. Ubi verò major calor requiritur, emplastro Stomachico magistrali ad unc. ij vel iij sumpto, dr. I. aut ij Camphoræ in oleo Terebinthinæ tritu solutas admiscere præstat; quod quidem ventri infimo applicatum, Diarrhœas aliquoties sustulit, quæ validissimis adstringentibus nullo modò tolli potuerant. Constat equidem, quod ratione Camphoræ, quæ egregias, quas habet, vires aromaticas in corpus diffundit, resolutis partibus calorem instaurare debeat. Vel in eundem finem, Fotum ex Tincturâ G. Laccæ, aquâ Salviæ dilutâ, quæ pauxillam Camphoram in se recepit, adhibere possumus. Denique Epithema ex Spiritu quodam composito (qualis est Spiritus Lavendulæ comp. Matth. Londinensium) pane tosto excepto, vel ipsâ Theriacâ, cordis scrobiculo subinde pro re natâ admovere juvat.

Dixi

a Hist. vit. & mort. oper. 5.

Dixi verò antea, requiri aliquoties, quando Curationem hujus morbi quis aggreditur, ut cæteris omnibus Medicamenta præmittat illa, quibus vitiosos humores expurgare vel & vias lenta Pituita oppressas liberare queat. In illud propositum aptissimè quadrant Gummi saponacea aromatica, qualia sunt: Gummi Ammoniacum, Galbanum, Asa-fœtida, Bdellium, Sagapenum, quibus Myrrha adjungi potest. Eò referimus Saponem Venetum, vel Hierosolymitanum, vel Sapientum bili admistum; denique Aloen Lucidam, vel solam, vel prout in Elixir Proprietatis habetur. Hæc omnia non tantum lentum viscosumque solvunt, & corpore expellunt, sed ventriculi & intestinorum inertiæ succurrunt. Præcipuè verò hunc scopum attingimus, usu saponum istorum unà cum Myrrhâ, Aloë & Croco electis: quæ omnia commodissimè Balsamo Copaibi vel Peruviano in pilulas effinguntur, ut ad aliquot grana, singulis binis, ternis, quaternisve horis sumantur, prout res ipsa loquitur.

Cavendum verò sedulò, ne purgatio istiusmodi nimis promoveatur, (ex quo sæpius ægri morbo minores e medio sublati fuere) sed potius ad firmandas vires citissimè pergendum est. Imo sæpissimè leve Vomitorium ex Ipecacuanhâ præmisisse votis satisfecit.

Unum adhuc restat nimis magni momenti remedium, quam ut locum hîc desideret; Ferrum volo: quod prudenter datum, cum paulum confirmata fuerit corporis habitudo; summum ad fibras roborandas, humoresque densandos, quod haberi potest, auxilium præbet. Clarissimè illud videre est in Virginibus maximè Leucophlegmaticis, quæ statim ab hujus usu, & pristinas vires & colorem recipiunt. Necessum verò plerumque est, ut priora excipiat; quoniam debilissimis hominibus viæ ferè semper muco obsidentur, quo vis hujus haud parum obtunditur.

Aquæ Ferratæ, imprimis æstivo sicco tempore, salubri aëre maximè laudandæ: *quarum virtus* ut Sydenhamus ait, *tum ob insignem quantitatem quâ hauriuntur, tum etiam ob earundem cum naturâ convenientiam, intimius sanguini permiscetur, & potentius morbos expugnat, quam Ferrum quocumque demum artificio nobilitatum.* [a] His tutò miscetur Lac, nec inde ullo modo coit.

Proximos his occupat honores Ferri nativi simplex rasura, quæ vacuo ventriculo, horulâ ante pastum commodissimè datur. Infantibus gr. I. bis terve interdiu sumpsisse sufficiat: homines vero adulti scr. ss. imo gr. xv. facile ferunt. Quin & Lac huic superbibere licet, si commodum videtur. Quod si Ferrum tegere visum fuerit, parum Cinnamomi, Myrrhæ, Corticis Winterani adjecisse non nocebit. Hicce modus exhibendi Ferri potissimum eligendus videtur, quotiescunque contingit, ut acidum primis viis dominetur: aliter solutionem ejus in Vino Rhenano, aut Cerevisiâ generosissimâ præ vetustate

a Ed. Leid. p. 410.

paulum acescente prætulerim.

Præterea nonnulli sunt, qui Alcoholizata (si ita loqui licet) solent propinare: quæ quidem, copiâ, locoque aptis assumpta, prodesse possunt: aliter vero exteriora siccant, nimiosque ad interiora corporis motus cient. Verum dubitare non possumus, quin fibras stringant; quoniam videmus mollissimas corporis partes, inter quas cerebrum jure recensemus, inde durissimas firmissimasque reddi. Quin & sudores ferè certò compescit Spiritus Vini; quibus præ nimiâ vasorum laxitate homines aliquando diffluunt; imo hinc venit, quod ipsum Vinum adeo roborare deprehendatur.

Denique fibra debilis sanatur omni modo quo distractio tollitur: quò enim plus distractio minuitur, eò plus contractio augetur; simodò aliquis partium nexus remanserit, uti notissimum est.

Sic equidem hujus morbi Curationem per omnes gradus deduxi; quod quidem, tam Remediorum delectûs, quam clarioris doctrinæ causâ, factum est. Simul, in transitu, præcipuos ejus Effectus, quique proximè inde oriuntur, notavi; iisque medendis, summam, quam potui, opem adhibui: sic verò mihi omnino videbar, non modò partes quas susceperam, utcunque explere, sed & majori sermonis utilitate juvare.

Jam verò si Medicus ita se gerit, resque ægri sinunt, ut plura simul tententur; citius, si quidem id fieri potest, sanatum iri confido: attamen hoc non semper Medico id expetenti datur, & revera nunquam non prudentiam & solertiam res exigit.

Sum verò ordinem secutus in hoc argumento elucidando, qui præmonstratur a Clarisſimo BOERHAAVIO in elaboratisſimis Aphorismis; utpote qui ad illud intelligendum quam maximè appositus mihi videbatur: cujus laudes ingenii mei culpâ deterere nolo.

Egregii Viri doctrinæ facultatem consecutum me minimè profiteor, secutum tamen præ me fero.

FINIS.